Nr 5.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om upphävande av 17 kap. 32 § första punkten rättegångsbalken, m. m.; given Stockholms slott den 15 december 1933.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

1) lag om upphävande av 17 kap. 32 § första punkten rättegångsbalken; samt

2) lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

GUSTAF.

K. Schlyter.

Förslag

till

Lag

om upphävande av 17 kap. 32 § första punkten rättegångsbalken.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Första punkten av 17 kap. 32 § rättegångsbalken skall upphöra att gälla. Mål däri saken lämnats till framtiden må återupptagas allenast i den ordning och under de villkor, som gälla för återupptagande av mål däri den tilltalade frikänts.

2 §.

Vad i lag eller författning är stadgat om verkan därav att någon ställts under framtiden för brott skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft, beträffande 1 § dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling samt i övrigt den dag Konungen förordnar.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Härigenom förordnas, att 1 och 7 §§ samt 8 § 2 mom. lagen den 17 oktober 1900 om straffregister, av vilka lagrum 1 § ändrats genom lagen den 24 juli 1914 (nr 126) samt de båda övriga lagrummen senast ändrats, 7 § genom lagen den 22 april 1927 (nr 113) och 8 § 2 mom. genom lagen den 6 juni 1924 (nr 209), skola, 8 § 2 mom. i nedan angivna del, erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Hos fångvårdsstyrelsen skall finnas straffregister, innehållande uppgifter, som i denna lag stadgas, angående dem, som genom utslag av domstol eller myndighet i riket

1. blivit dömda till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller för snatteri till böter, eller
2. förklarats ovärdiga att i rikets tjänst nyttjas eller att föra andras talan inför rätta, eller
3. erhållit villkorlig straffdom, eller
4. förklarats vara övertygade om någon med straff belagd gärning, men i anseende till sinnessjukdom ej kunna till ansvar fällas, eller
5. blivit dömda till tvångsarbete.

7 §.

Straffuppgift skall avskiljas ur registret,

därest den person uppgiften avser, enligt vunnen upplysning, genom högre rätts laga kraftägande dom blivit befriad från ansvar, utan att sådant fall är för handen, som i 1 § 4 punkten sägs, eller från tvångsarbete, eller ock genom dylik dom, som ej är villkorlig, ansedd skyldig allenast till annat ansvar, än i 1 eller 2 punkten av samma paragraf avses;

då han avlidit, medan han var intagen i allmän straffanstalt, eller ock genom uppgift, varom förmäles i 5 § tredje, fjärde eller femte stycket, eller annorledes vunnits tillförlitlig upplysning att han avlidit; samt

då nittio år förflutit från hans uppgivna födelseår.

8 §.

2 mom. Utdrag av registret, innehållande allenast upplysning,

huruvida viss person blivit dömd till förlust av medborgerligt förtroende eller påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen,

ävensom, där så skett,

a) när och av vilken domstol utslaget meddelats samt för vilken tid sådan påföljd ådömts,

b) när den dömde efter utståndet straff blivit frigiven, eller, därest han från straffanstalt lösgivits enligt lagen angående villkorlig frigivning, dels när detta skett och när prövotiden utgår eller gått till ända, dels huruvida den villkorligt medgivna friheten återkallats eller förklarats förverkad, dels ock rörande häktning av den dömde före prövotidens utgång för brott och om åtalets utgång, eller ock, därest domstol förordnat, att den dömde skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt, huruvida den dömde blivit från dylik anstalt utskriven, och, i sådant fall, när detta skett, samt

c) huruvida av nåd meddelats befrielse från straffpåföljden, och, i sådant fall, om dagen för därom fattat beslut,

skall på begäran meddelas myndighet ävensom annan, vilken utövar allmän befattning, varmed är förenad skyldighet att pröva, huruvida någon på grund av sådant utslag, som här avses, är jämlikt lag eller författning utestängd från behörighet, rättighet eller förmån.

Sådant utdrag — — — innehålla upplysning.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 29 september 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, EKMAN, SKÖLD.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, anmäler efter gemensam beredning med chefen för socialdepartementet samt tillförordnade cheferna för finans- och ecklesiastikdepartementen fråga om *viss ändring i 17 kap. 32 § rättegångsbalken m. m.* samt anför:

»Utslag varigenom domstol ingår i saklig prövning av brottmål behöver enligt gällande rättegångsordning ej ovillkorligen vara friande eller fällande. Enligt första punkten av 17 kap. 32 § rättegångsbalken kan nämligen domstolen under vissa omständigheter i stället för att fria eller fälla den tilltalade 'lämna saken till framtiden, då den kan uppenbar varda'. Detta innebär, såsom i det följande skall närmare beröras, dels att åtalet kan ånyo upptagas vid domstolen och dels vissa påföljder i medborgerligt hänseende för den tilltalade.

Institutet ställande under framtiden sammanhänger nära med den i 1734 års lag rådande legala bevisteorien. Enligt de i 17 kap. rättegångsbalken meddelade bevisreglerna utgöra två vittnen fullt bevis, däri de sammanstämma, varemot ett vittne ej gäller för mer än halvt bevis. Reglerna ha vidare ansetts innebära att — åtminstone i brottmål — indicier ej kunna utgöra full bevisning. Då ej full bevisning förebragts mot en tilltalad, äger domstolen i vissa fall förelägga honom värjemålsed. Edgång kan dock ej i något fall förekomma, då den tilltalade är underkastad påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen eller eljest eden icke kan honom utan synnerlig våda för mened anförtros. Ej heller må edgång förekomma, då brottet är av grov beskaffenhet. I de fall då edgång sålunda ej kan ifrågakomma må den tilltalade 'ej till saken fällas'. Med anledning av detta i 17 kap. 29 § rättegångsbalken förekommande uttryck samt visst uttryckssätt i 32 § samma kapitel förekommer någon gång att domstolarna i sistnämnda fall låta det friande utslaget utmynna i en förklaring att den tilltalade i brist av fulla bevis ej kan till saken fäl-

las. Är fråga om 'svårare brottmål' öppnar dock lagen möjlighet att då mer än halv bevisning förebragts mot den tilltalade i stället för meddelande av frikännande utslag 'lämna saken till framtiden'. Anledningen härtill torde hava varit att, då domstolarna vid sin bevisprövning bundits vid de legala reglerna, det ansetts otillfredsställande att i grövre brottmål en tilltalad, mot vilken förekommit stark ehuru enligt nämnda regler ej tillräcklig bevisning, skulle helt frikännas. De legala bevisreglerna hava i praxis undergått genomgripande modifikationer. Bevisning uteslutande genom indicier anses sålunda numera kunna bilda fullt bevis jämväl i de grövsta brottmålen. Ej heller följas reglerna rörande vittnesbevisets uppskattning. Då motbevisning förekommit har fri bevisprövning ansetts tillåten och i följd härav ha nämnda regler förlorat sin betydelse. Det förekommer emellertid alltjämt att domstolarna lämna mål till framtiden, ehuru institutets tillämpning i praxis alltmer begränsats. Ställande under framtiden anses endast kunna förekomma vid mycket grova brott. Till belysande härav må nämnas, att mål om förfalskning enligt 12 kap. 4 § strafflagen ej ansetts böra lämnas till framtiden, ehuru straffet efter sagda lagrum kan uppgå till straffarbete i fyra år. (N.J.A. 1922: s. 1).

Att mål lämnas till framtiden innebär till en början, att målet när som helst kan upptagas till fortsatt behandling vid den domstol som förut handlagt målet. Rätten till dylikt återupptagande torde dock begränsas av reglerna om åtalspreskription. Att en sak, som lämnats till framtiden, sålunda kan återupptagas är emellertid i och för sig ej särdeles betydelsefullt, då rättskraften hos friande utslag i grövre brottmål icke är orubblig. Sådana mål kunna nämligen i allmänhet enligt stadgandena i 2—4 punkterna av 17 kap. 32 § rättegångsbalken även efter laga kraftvunnet frikännande utslag ånyo upptagas av hovrätt, om nya bevis förekomma.

Av större betydelse är, att ställande under framtiden för den anklagade jämväl medför vissa menliga påföljder i medborgerligt hänseende. Bestämmelser härom givas i olika lagar och förordningar. Dylika stadganden avse i regel blott det fall att någon är ställd under framtiden för brott som medför eller kan medföra den straffpåföljd, att han icke må utöva allmän befattning, d. v. s. numera påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen. Sålunda kan den under framtiden ställde ej godkännas såsom riksdagsman eller vara elektor vid val till första kammaren eller suppleant för sådan (riksdagsordningen §§ 26 och 6), han får ej väljas till landstingsman eller suppleant för landstingsman eller till ledamot eller suppleant i landstings förvaltningsutskott (lagen den 20 juni 1924 om landsting 6 och 41 §§), ej heller kan han vara ordförande eller vice ordförande i kommunalstämma, ledamot av kommunalfullmäktige eller ledamot eller suppleant i kommunalnämnd (lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse på landet 15, 32 och 47 §§), stadsfullmäktig (lagen den

6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad 13 § och förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm § 15), ordförande eller vice ordförande i kyrkostämma, ledamot av kyrkofullmäktige, ledamot eller suppleant i skolråd eller kyrkoråd (lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse 12, 29 och 44 §§ samt lagen samma dag om församlingsstyrelse i Stockholm 8 §), ledamot eller suppleant av folkskolestyrelse (lagen den 6 juni 1930 om skolstyrelse i vissa kommuner 8 §), ledamot eller suppleant i fattigvårdsstyrelse (lagen den 14 juni 1918 om fattigvården 12 §), ledamot eller suppleant av barnavårdsnämnd (lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård 6 §), ledamot eller suppleant av hälsovårdsnämnd (hälsovårdsstadgan den 19 juni 1919 2 och 36 §§), ledamot eller ersättare i byggnadsnämnd (byggnadsstadgan den 20 november 1931 10 och 99 §§), ledamot eller suppleant av poliskollegium eller polisnämnd (lagen den 6 juni 1925 om polisväsendet i riket 12 och 13 §§), medlem av beskattningsnämnd (taxeringsförordningen den 28 september 1928 12 §), nämndeman (1 kap. 2 § rättegångsbalken), handelskunnig ledamot av rådhusrätt (lagen den 20 juni 1905 om särskild sammansättning av vissa rådhusrätter vid behandling av handelsmål 3 §), ledamot eller ersättare i arbetsdomstolen (lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol 5 §), ledamot eller suppleant av försäkringsrådet eller arbetsrådet (lagen den 29 juni 1917 om försäkringsrådet 3 § och den 16 maj 1930 om arbetstidens begränsning 9 §), överförmyndare (lagen om förmynderskap 3 kap. 8 §), konkursförvaltare (konkurslagen 42 §), god man vid ackordsförhandling utan konkurs (lagen om ackordsförhandling utan konkurs 4 §), fullmäktig i riksbanken (lagen den 12 maj 1897 för Sveriges Riksbank 30 §) m. m. Enligt riddarhusordningen § 9 får adelsman, som är ställd under framtiden för brott som kan medföra sådan straffpåföljd som nyss sagts, ej deltaga i adelsmöte. Har befattningshavare vid polisen blivit ställd under framtiden för brott, som kan medföra påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, må han enligt polisreglementet den 26 september 1925 för riket 17 § avsättas från tjänsten. Slutligen må nämnas, att i lagen den 28 juni 1895 om handelsbolag och enkla bolag, 27 och 52 §§, stadgas, att bolagsman i dylikt bolag äger påfordra, att bolaget träder i likvidation, om annan bolagsman blivit för brott ställd under framtiden. Uppgift angående utslag, varigenom någon ställts under framtiden för brott, skall insändas till straffregistret för att däri upptagas (lagen den 17 oktober 1900 om straffregister 1, 2 och 4 §§).

I detta sammanhang torde böra erinras om att försäkringsbolagen i villkoren för brandförsäkring pläga intaga bestämmelse att försäkringstagare, som ställts under framtiden för att hava uppsåtligen eller av grov vårdslöshet framkallat försäkringsfallet, icke är berättigad utfå ersättning.

I samtliga de förslag till ombildning av vårt rättegångsväsen, som under det senaste århundradet framkommit, har ifrågasatts borttagande av

institutet ställande under framtiden. Även i förslag till ändrad lagstiftning om bevisning utan samband med en allmän rättegångsreform har spörsmålet om institutets avskaffande upptagits.

Lagkommittén samt *äldre lagberedningen* hava sålunda i sina år 1839, respektive 1849 framlagda förslag till lagstiftning om rättegången i brottmål föreslagit den bestämmelse, att då tilltalad ej kunde fällas, han skulle frikännas från åtalet, där ej värjemålsed kunde åläggas honom. Lagkommittén anförde härom:

De särskilda slag av befrielsedomar, som dittills varit brukliga, hade kommittén ej funnit skäl att bibehålla. Då man ej indelat bevisningen i hel och halv, kunde man icke heller på en sådan indelning grunda något domslut eller antaga ett därifrån hämtat ytterligare mellanmått av mer än halvt bevis. Enligt den ackusatoriska rättegångsformen måste dessutom parterna genom dom ordentligen skiljas åt och saken följaktligen avgöras i det skick, vari den vid rannsakningens slut visade sig. Man kunde således ej lämna den till framtiden d. v. s. låta den stå öppen för nytt åtal när helst åklagarmakten eller enskild målsägande funne för gott att det anställa. Den anklagade borde antingen frias eller fällas.

Enligt *nya lagberedningens* år 1884 avgivna betänkande angående rättegångsväsendets ombildning skulle likaså bestämmelsen om brottmåls ställande på framtiden upphöra att gälla; utslag i brottmål skulle, där prövning av åtalet ägde rum, innehålla bestämt utlåtande om den tilltalades brottslighet eller oskuld. I sina motiv anförde beredningen härom:

Med upphävande av den legala bevisteoriens regler om fulla och halva bevis fölle ock bestämmelsen i 17 kap. 32 § rättegångsbalken att i visst fall sak finge lämnas till framtiden, då den kunde varda uppenbar. I stället borde inskärpas att dom över tilltalad skulle bestämt utmärka huruvida denne fälldes eller frikändes. Där domstolen med fri bevisprövning ej kunde fälla den tilltalade, borde ej heller å honom liksom häftas ett brännmärke genom domens ordalydelse tydande på misstankens fortvaro.

Nya lagberedningen avlämnade år 1890 förslag till lag om bevisning inför rätta, avseende att inom ramen för gällande rättegångsordning reformera nämnda del av rättegångsförfarandet. Enligt förslaget skulle upphävas bland annat första punkten av 32 § i 17 kap. rättegångsbalken.

Beredningen anförde rörande denna fråga:

Att stadgandet om tilltalads ställande under framtiden icke kunde kvarstå i sin nuvarande form, följde otvetydigt därav att begreppet 'halvt bevis' genom den nya lagen skulle förlora sin betydelse. En omarbetning av stadgandet skulle därför vara nödvändig, därest man ville bibehålla den processuella anordning, varom det handlade. Beredningen tvekade emellertid icke att såsom sin mening uttala, att nämnda anordning icke förtjänade att bevaras. Den utgjorde en kvarleva av det äldre inkvisitoriska brottmålsförfarandet med dess alltför ringa hänsyn till den anklagades rätt. Även i tidigare förslag hade dess borttagande förordats. Vid sådant förhållande hade beredningen, även om för stadgandet kunde finnas en form, som fullt lämpade sig efter den ändrade lagstiftningen om bevisning, ansett detsamma hellre böra redan nu ur lagen

utmönstras. Att i allt fall vad de grövre brottmålen anginge ett befrielseutslag icke utgjorde hinder för målets återupptagande, där nya skäl och omständigheter mot den tilltalade förekomme, följde av de kvarstående bestämmelserna i 32 §.

Lagberedningens förslag lades till grund för propositioner till 1893 och 1897 års riksdagar med förslag till lagstiftning i ämnet. Dessa propositioner vunno dock ej riksdagens gillande.

I Kungl. Maj:ts *proposition till 1902 års riksdag* med förslag till vissa ändringar i rättegångsbalken avseende nya regler om bevisning och resning föreslogs upphävande av 17 kap. 32 § rättegångsbalken. Ej heller detta förslag blev av riksdagen godkänt.

Slutligen föreslog *processkommissionen* i sitt år 1926 avlämnade betänkande angående rättegångsväsendets ombildning, att dom i brottmål skulle vara antingen friande eller fällande och att således i en ny rättegångsordning icke skulle upptagas nu gällande regler, enligt vilka den tilltalade finge förklaras i brist av fulla bevis ej kunna sakfällas eller en sak finge lämnas till framtiden, då den kunde varda uppenbar.

Processkommissionen anförde härom:

De sist angivna domsluten vore kvarlevor från den inkvisitoriska processen och den legala bevisteorien. Då domaren ägde att av egen myndighet sätta i gång och fullfölja en undersökning mot någon för brott misstänkt, framstode det såsom naturligt, att domaren också kunde avsluta sin undersökning genom en förklaring, att han lämnade saken åt framtiden, för att om anledning yppades återupptaga undersökningen. Lagens krav på ett visst mått av bevis för fällande dom föranledde också behov av sådan möjlighet. Även den utgång av processen, som innefattade att den tilltalade förklarades ej kunna fällas i brist av fulla bevis, grundade sig tydligen på den legala bevisteorien.

I en ackusatorisk straffprocess med fri bevisprövning borde de nu angivna utvägarna för domstolen att skilja sig från målet ej stå öppna. Det borde åligga domstolen att bestämt yttra sig över åtalet. Hade den förebragta bevisningen ej ådagalagt den tilltalades skuld, borde han frikännas. Hans motpart hade då ej lyckats fullgöra sin uppgift att övertyga rätten, och den tilltalade hade ett berättigat anspråk, att domstolen ej för framtiden fäste vid honom en misstanke, som ej kunde styrkas. För möjligheten att, om nya bevis komme i dagen, få frågan om den tilltalades skuld ånyo under prövning erfordrades ej denna anordning. Behovet härav borde tillgodoses genom bestämmelserna om resning.

Vid *1933 års riksdag* har i en inom andra kammaren väckt motion föreslagits att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om sådan ändring av 17 kap. rättegångsbalken att bestämmelsen, att ett mål kunde ställas på framtiden utan att den åtalade varken fälldes eller friades, utginge ur rättegångsbalken. Första lagutskottet avstyrkte i utlåtande nr 26 motionen, därvid utskottet anförde:

Ställande under framtiden vore grundat på de i 1734 års lag stadgade legala bevisreglerna i brottmål. Dessa regler hade emellertid i praxis alltmer fått vika för fri bevisprövning, och användningen av institutet ställande under framtiden hade därmed blivit mera sällsynt. I en mo-

dern processordning med fullständigt fri bevisprövning torde institutet icke hava någon uppgift att fylla. När riksdagen år 1931 vid behandling av propositionen rörande huvudgrunderna för rättegångsreformen uttalade sig för införande av fri bevisprövning i brottmål, finge riksdagen därför också anses hava intagit den ståndpunkten, att ställande under framtiden skulle avskaffas. Frågan vore sålunda nu endast, om detta borde ske utan avvaktan på den allmänna rättegångsreformen. Utskottet kunde icke finna institutets avskaffande vara så betydelsefullt eller trängande, att riksdagen nu borde framställa yrkande härom. Närmast torde det ankomma på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida denna fråga borde utbrytas till särskild behandling före processreformen. Det kunde ju anses visst, att fullständiga förslag till ny rättegångsordning inom kort komme att föreläggas riksdagen.

I en reservation av sex ledamöter av utskottet framhölls, att institutets avskaffande vore så betydelsefullt och trängande, att riksdagen nu borde framställa yrkande härom. I reservationen hemställdes därför att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om upphävande av den i 17 kap. 32 § rättegångsbalken åt domstol givna rätten att i brottmål lämna saken till framtiden samt skyndsamt för riksdagen framlägga de lagförslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Vid frågans behandling i riksdagen biföll första kammaren utskottets hemställan, varemot andra kammaren anslöt sig till den i reservationen uttalade meningen.

Frågan om avskaffande av institutet ställande under framtiden har därefter upptagits till behandling inom justitiedepartementet, varest upprättats en promemoria i ämnet jämte utkast till dels lag om upphävande i viss del av 17 kap. 32 § rättegångsbalken och lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister, dels ock ändrad lydelse av § 6 mom. 10 och § 26 riksdagsordningen och kungörelse angående ändrad lydelse av § 9 riddarhusordningen den 22 juni 1866. Samtliga utkast utom det sistnämnda torde såsom bilagor (C—E) få fogas vid dagens protokoll.

Rörande den ifrågasatta reformen har i promemorian anförts följande:

Institutet ställande under framtiden är en kvarleva från den tid då den legala bevisteorien och reglerna angående den inkvisitoriska processen voro allenahärskande i vår rätt. Uppenbart är också att institutet icke väl överensstämmer med nutida rättsåskådning. I allmänhetens ögon torde en dom, varigenom en tilltalad ställes under framtiden, innebära att han stämplas som skyldig till brottet. Att en dylik stämpel åsättes en tilltalad ehuru fällande bevisning ej kunnat åstadkommas mot honom, måste för vår tid verka i hög grad stötande. Otillfredsställande är ock, att ställande under framtiden därjämte kan medföra för den tilltalade menliga påföljder i medborgerligt hänseende. Dessa påföljder äro till och med så tillvida allvarligare än påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen att någon tidsbegränsning icke finnes angiven för dem. Det kan i själva verket ifrågasättas huruvida ej påföljderna bestå även sedan åtalsrätten

blivit preskriberad. Ett avskaffande av institutet måste med hänsyn till vad nu anförts anses synnerligen angeläget. Någon anledning att låta med frågans lösning anstå i avbidan å den tillämnade allmänna rättegångsreformen synes ej heller föreligga. Såsom förut nämnts sammanhänger institutets uppkomst nära med de legala bevisregler som 1734 års lag uppställde. Då domstolarna vid sin bevisprövning bundos vid legala regler, ansågs det nämligen otillfredsställande att i grövre brottmål en tilltalad, mot vilken förekommit ganska stark, ehuru enligt nämnda regler ej tillräcklig bevisning, skulle helt frikännas. De legala bevisreglerna ha dock väsentligen förlorat sin betydelse; även indicier tillerkännas numera avgörande betydelse såsom bevismedel i brottmål. De skäl som ur nu angivna synpunkt betingat institutets upptagande i lagen äro alltså ej längre för handen. — Ej ens med hänsyn till möjligheten att återupptaga ett mål mot en tilltalad för den händelse nya bevis framdeles skulle yppa sig har institutet någon uppgift att fylla. På sätt i det föregående anmärkts öppnar vår lag i detta hänseende en vidsträckt möjlighet att även då rent frikännande dom meddelats få målet återupptaget. Ett avskaffande av institutet ställande under framtiden låter sig ock genomföra utan några mera omfattande lagändringar och kan ej i någon mån verka föregripande på arbetet med den allmänna rättegångsreformen. Med hänsyn till vad sålunda anförts synas alla skäl tala för att nu gå i författning om institutets avskaffande. En sådan reform bör uppenbarligen hava den innebörd att därigenom jämväl undanröjas påföljderna för dem som redan blivit ställda under framtiden.

Såsom förut nämnts förekommer med stöd av vissa uttryck i 17 kap. 29 och 32 §§ rättegångsbalken en typ frikännande utslag, vilka utmynna i förklaringen att den tilltalade i brist på fulla bevis ej kan till saken fällas. Ej heller utslag av denna innebörd kunna anses överensstämma med den moderna principen att domstolen skall antingen fria eller fälla en tilltalad. Det kan därför ifrågasättas, huruvida ej i samband med avskaffandet av institutet ställande under framtiden även borde meddelas ändrade eller nya bestämmelser i syfte att förhindra meddelande av utslag av sagda innebörd. Då emellertid dylika utslag, vilka i praxis torde förekomma alltmer sällan, icke medföra någon påföljd i medborgerligt hänseende och det dessutom från lagteknisk synpunkt erbjuder vissa svårigheter att åstadkomma ändring i nämnda avseende, synes frågan härom ej böra upptagas i detta sammanhang.

Vad slutligen angår det sätt på vilket den föreslagna reformen bör genomföras synas i första hand bestämmelserna i första punkten av 32 § i 17 kap. rättegångsbalken böra upphävas. Därutöver torde uttrycklig bestämmelse böra meddelas därom att mål, som redan lämnats till framtiden, må återupptagas allenast i den ordning och under de villkor som gälla för återupptagande av mål däri den tilltalade frikänts. Såsom förut nämnts förekomma i olika lagar och författningar stadganden angående påföljd eller annan verkan av ställande under framtiden. Att vidtaga ändring i varje lagrum eller författning, där sålunda ställande under framtiden omnämnes, skulle emellertid innebära ett synnerligen vidlyftigt arbete. Detta torde ock kunna undvikas därigenom att i samband med upphävandet av nyssnämnda bestämmelse i 17 kap. 32 § rättegångsbalken ett allmänt stadgande meddelas av innebörd att vad i lag eller författning finnes stadgat om verkan därav att någon ställts under framtiden för brott skall upphöra att gälla. I den mån föreskrifter av nu

avsedd art förekomma i grundlag eller författning av privilegienatur måste dock dessa ändras. Sålunda torde ändring böra ske av §§ 6 och 26 i riksdagsordningen ävensom av § 9 i riddarhusordningen. Detta torde dock ej böra föranleda uppskov med ikraftträdandet av lagändringarna i övrigt, vilket synes böra ske omedelbart efter utfärdandet. Utöver nu nämnda lagändringar torde jämväl lagen om straffregister böra så tillvida ändras att föreskriften att straffregistret skall innehålla uppgift å dem som ställts under framtiden för brott och därmed sammanhängande stadganden upphöra att gälla.

Över promemorian samt författningsutkasten har efter remiss utlåtande avgivits av *processlagberedningen*, som uttalat sig i tillstyrkande riktning. Beredningen har därvid anfört:

Såsom i promemorian framhållits sammanhängde institutet ställande under framtiden med den legala bevisteorien och en inkvisitorisk anordning av brottmålsprocessen. I en reformerad rättegångsordning, där rättegången i brottmål vore anordnad enligt den ackusatoriska principen, borde institutet såsom stridande mot den tilltalades partsställning uppenbarligen icke bibehållas utan domstolen ha att bestämt yttra sig över åtalet och antingen fria eller fälla den tilltalade. De i rättegångsbalken upptagna legala bevisreglerna hade genom praxis i väsentlig mån förlorat sin betydelse, och förfarandet i brottmål, som tidigare företett starka inkvisitoriska drag, hade särskilt i rättstillämpningen men även genom lagstiftning allt mera utvecklats i ackusatorisk riktning. De processuella förutsättningarna för institutets användning vore i följd härav icke i samma mån som tidigare för handen, och något behov av dess bibehållande torde ur processuell synpunkt icke längre föreligga. Tydligt vore även att institutet icke stode i god överensstämmelse med vår tids rättsåskådning. Då en dom, varigenom den tilltalades sak ställdes under framtiden, icke innebure, att han vore lagligen övertygad om brottet, kunde det ej anses riktigt att med en sådan dom förknippades för honom menliga verkningar. Ej heller torde den användning, som institutet erhållit inom försäkringsrätten, vara av den betydelse, att dess bibehållande därav kunde anses motiverat. Ett avskaffande av nämnda institut framstode därför såsom naturligt. Något hinder mot att utan avbidan på den tillämnade allmänna rättegångsreformen genomföra en sådan förändring syntes icke heller föreligga.

Förevarande institut sammanhängde emellertid nära med frågan om återupptagande av brottmål, vari den tilltalade frikänts. Vissa sådana mål kunde enligt andra och tredje punkterna i 17 kap. 32 § rättegångsbalken återupptagas till förnyad handläggning under förutsättning att nya skäl och omständigheter förekomme. Återupptagandet skedde omedelbart av hovrätt, som hade att avgöra målet. När mål, vari den tilltalade ställts under framtiden, upptoges till förnyad handläggning, skedde återupptagandet däremot vid den underrätt, som tidigare dömt i målet. Om nu institutet ställande under framtiden avskaffades, komme beträffande återupptagande av mål, däri ställande under framtiden enligt nu gällande lag ägt eller framdeles kunnat äga rum, stadgandena i andra och tredje punkterna av 17 kap. 32 § rättegångsbalken att bli tillämpliga. Att mål sålunda återupptoges och i första instans handlades av hovrätt syntes särskilt med nuvarande hovrättsförfarande mindre tillfredsställande. Då dylikt återupptagande torde förekomma ytterst säl-

lan, torde dock ur denna synpunkt någon betänklighet icke möta mot det föreliggande förslaget.

Den ifrågasatta reformen innebure icke blott att möjligheten att ställa mål under framtiden från och med den nya lagstiftningens ikraftträlande bortfölle utan även att för dem, som blivit ställda under framtiden, påföljderna härav skulle upphöra. För att detta syfte skulle fullständigt nås krävdes — frånsett viss ändring i riddarhusordningen — såsom ock förutsetts, vissa ändringar i § 6 mom. 10 och § 26 riksdagsordningen. Dessa ändringar kunde emellertid genomföras först efter nya val till andra kammaren, under det att de föreslagna ändringarna i rättegångsbalken och straffregisterlagen vore avsedda att träda i kraft tidigare. Förslaget vore på denna punkt icke fullt följdriktigt. För en under framtiden ställd tilltalad bleve påföljderna nämligen tillsvidare i regel endast delvis undanröjda. Så kunde den som ställts under framtiden för brott, vilket kan medföra påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen, väljas till stadsfullmäktig eller landstingsman men däremot ej till elektor vid val till riksdagens första kammare eller till riksdagsman. Vidare finge framhållas, att ehuru dom, varigenom tilltalad ställts under framtiden, sålunda fortfarande skulle komma att utesluta honom från behörighet till vissa förtroendeuppdrag, med den föreslagna ändringen i straffregisterlagen möjlighet skulle saknas att rörande honom erhålla för sådant fall avsett utdrag av straffregistret. Ville man undvika dessa inkonsekvenser utan att, såsom skedde vid lagstiftningen angående borttagande av påföljden förlust av medborgerligt förtroende, låta med ikraftträdandet av reformen i dess helhet anstå till dess ändringarna i riksdagsordningen genomförts, återstode dock den utvägen att låta allenast stadgandet om upphävande av första punkten i 17 kap. 32 § rättegångsbalken jämte föreskriften om återupptagande av mål, som tidigare lämnats till framtiden, träda i kraft omedelbart, varemot ikraftträdandet av stadgandet om upphörandet av verkan av ställande under framtiden jämte övriga bestämmelser finge ske först i samband med genomförandet av erforderliga grundlagsändringar.

Departementschefen.

Vid behandlingen av den vid 1933 års riksdag väckta motionen om avskaffande av institutet ställande under framtiden uttalade första lagutskottet, att det närmast syntes ankomma på Kungl. Maj:ts prövning huruvida denna fråga borde utbrytas till särskild behandling före processreformen. Den utredning som inom departementet verkställts rörande ifrågavarande spörsmål lärer giva vid handen att så utan olägenhet kan ske. Processlagberedningen har även anslutit sig till denna uppfattning. Vid sådant förhållande och då uppenbart är, att institutet ej står i god överensstämmelse med vår tids rättsuppfattning, synes mig angeläget att förslag om dess avskaffande snarast möjligt förelägges riksdagen. En reform i ifrågavarande hänseende lärer, såsom i promemorian föreslagits, böra innebära icke endast att möjligheten att ställa mål på framtiden borttages samt att mål, i vilka någon tidigare ställts under framtiden, framdeles skola kunna upptagas endast under de villkor och i den ordning, som gäller för mål, däri den tilltalade frikänts, utan även att de påföljder i medborgerligt hänseende av ställande under framtiden, som

stadgas i olika författningar, borttagas. I sistnämnda hänseende krävas emellertid jämväl, frånsett viss ändring i riddarhusordningen, ändringar av riksdagsordningen. Processlagberedningen har mot det remitterade utkastet till lag om upphävande i viss del av 17 kap. 32 § rättegångsbalken erinrat, att det ej vore fullt följdriktigt att, såsom föreslagits i utkastet, utan avbidan å genomförandet av ändringarna i riksdagsordningen upphäva de bestämmelser om verkan av ställande under framtiden som finnas i andra författningar. Denna erinran synes böra beaktas. Det stadgande som i nämnda hänseende föreslagits i utkastet torde därför böra träda i kraft först å tid som Konungen förordnar. Liknande bestämmelse synes böra meddelas rörande ikraftträdandet av lagen om ändringar i vissa delar av lagen om straffregister. Därvid förutsättes, att förordnande om ikraftträdande meddelas först sedan grundlagsändringarna genomförts.

Sedan de sålunda förordade jämkningarna vidtagits i utkasten till ändring i rättegångsbalken och i lagen om straffregister, föreligga nu förslag till *lag om upphävande i viss del av 17 kap. 32 § rättegångsbalken m. m.* samt *lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.*»

Föredraganden uppläser härefter nämnda förslag av den lydelse bilagor (A och B) till detta protokoll utvisa, samt hemställer, att lagrådets utlåtande över förslagen måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
H. Stefenson.

Bilaga A.

Förslag

till

Lag

om upphävande i viss del av 17 kap. 32 § rättegångsbalken m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Första punkten av 17 kap. 32 § rättegångsbalken skall upphöra att gälla. Mål som lämnats till framtiden må återupptagas allenast i den ordning och under de villkor, som gälla för återupptagande av mål däri den tilltalade frikänts.

2 §.

Vad i lag eller författning är stadgat om verkan därav att någon ställts under framtiden för brott skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft, 1 § omedelbart efter lagens utfärdande samt 2 § den dag Konungen förordnar.

Bilaga B.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Härigenom förordnas, att 1 och 7 §§ samt 8 § 2 mom. lagen den 17 oktober 1900 om straffregister, av vilka lagrum 1 § ändrats genom lagen den 24 juli 1914 (nr 126) samt de båda övriga lagrummen senast ändrats, 7 § genom lagen den 22 april 1927 (nr 113) och 8 § 2 mom. genom lagen den 6 juni 1924 (nr 209), skola, 8 § 2 mom. i nedan angivna del, erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Hos fångvårdsstyrelsen skall finnas straffregister, innehållande uppgifter, som i denna lag stadgas, angående dem, som genom utslag av domstol eller myndighet i riket

1. blivit dömda till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller för snatteri till böter, eller
2. förklarats ovärdiga att i rikets tjänst nyttjas eller att föra andras talan inför rätta, eller
3. erhållit villkorlig straffdom, eller
4. förklarats vara övertygade om någon med straff belagd gärning, men i anseende till sinnessjukdom ej kunna till ansvar fällas, eller
5. blivit dömda till tvångsarbete.

7 §.

Straffuppgift skall avskiljas ur registret,

därest den person uppgiften avser, enligt vunnen upplysning, genom högre rätts laga kraftägande dom blivit befriad från ansvar, utan att sådant fall är för handen, som i 1 § 4 punkten sägs, eller från tvångsarbete, eller ock genom dylik dom, som ej är villkorlig, ansedd skyldig allenast till annat ansvar, än i 1 eller 2 punkten av samma paragraf avses;

då han avlidit, medan han var intagen i allmän straffanstalt, eller ock genom uppgift, varom förmäles i 5 § tredje, fjärde eller femte stycket, eller annorledes vunnits tillförlitlig upplysning att han avlidit; samt

då nittio år förflutit från hans uppgivna födelseår.

8 §.

2 *mom.* Utdrag av registret, innehållande allenast upplysning,

huruvida viss person blivit dömd till förlust av medborgerligt förtroende eller påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen,

ävensom, där så skett,

a) när och av vilken domstol utslaget meddelats samt för vilken tid sådan påföljd ådömts,

b) när den dömde efter utståndet straff blivit frigiven, eller, därest han från straffanstalt lösgivits enligt lagen angående villkorlig frigivning, dels när detta skett och när prövotiden utgår eller gått till ända, dels huruvida den villkorligt medgivna friheten återkallats eller förklarats förverkad, dels ock rörande häktning av den dömde före prövotidens utgång för brott och om åtalets utgång, eller ock, därest domstol förordnat, att den dömde skall, i stället för att undergå det ådömda straffet, insättas i allmän uppfostringsanstalt, huruvida den dömde blivit från dylik anstalt utskriven, och, i sådant fall, när detta skett, samt

c) huruvida av nåd meddelats befrielse från straffpåföljden, och, i sådant fall, om dagen för därom fattat beslut,

skall på begäran meddelas myndighet ävensom annan, vilken utövar allmän befattning, varmed är förenad skyldighet att pröva, huruvida någon på grund av sådant utslag, som här avses, är jämlikt lag eller författning utestängd från behörighet, rättighet eller förmån.

Sådant utdrag — — — innehålla upplysning.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Bilaga C.

Utkast till lag om upphävande i viss del av 17 kap. 32 § rättegångsbalken.

Härigenom förordnas, att första punkten av 17 kap. 32 § rättegångsbalken skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft omedelbart efter utfärdandet. Mål som före lagens ikraftträdande lämnats till framtiden må återupptagas allenast i den ordning och under de villkor, som gälla för återupptagande av mål däri den tilltalade frikänts. Vad i lag eller författning är stadgat om verkan därav att någon ställts under framtiden för brott skall upphöra att gälla.

Bilaga D.

Utkast till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 om straffregister (nr 82 s. 1).

Härigenom förordnas, att 1 §, 7 § samt 8 § 2 mom. lagen den 17 oktober 1900 om straffregister, av vilka lagrum 1 § ändrats genom lagen den 24 juli 1914 (nr 126) samt de båda övriga lagrummen senast ändrats, 7 § genom lagen den 22 april 1927 (nr 113) och 8 § 2 mom. genom lagen den 6 juni 1924 (nr 209), skola 8 § 2 mom. i nedan angivna del, erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Hos fångvårdsstyrelsen skall finnas straffregister, innehållande uppgifter, som i denna lag stadgas, angående dem, som genom utslag av domstol eller myndighet i riket

1. blivit dömda till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller för snatteri till böter, eller
2. förklarats ovärdiga att i rikets tjänst nyttjas eller att föra andras talan inför rätta, eller
3. erhållit villkorlig straffdom, eller
4. förklarats vara övertygade om någon med straff belagd gärning, men i anseende till sinnessjukdom ej kunna till ansvar fällas, eller
5. blivit dömda till tvångsarbete.

7 §.

Straffuppgift skall avskiljas ur registret,

därest den person uppgiften avser, enligt vunnen upplysning, genom högre rätts laga kraftägande dom blivit befriad från ansvar, utan att sådant fall är för handen, som i 1 § 4 punkten sägs, eller från tvångsarbete, eller ock genom dylik dom, som ej är villkorlig, ansedd skyldig allenast till annat ansvar, än i 1 eller 2 punkten av samma paragraf avses;

då han avlidit, medan han var intagen i allmän straffanstalt, eller ock genom uppgift, varom förmäles i 5 § tredje, fjärde eller femte stycket, eller annorledes vunnits tillförlitlig upplysning att han avlidit; samt

då nittio år förflutit från hans uppgivna födelseår.

8 §.

2 mom. Utdrag av registret, innehållande allenast upplysning,

huruvida viss person blivit dömd till förlust av medborgerligt förtroende eller påföljd enligt 2 kap. 19 § strafflagen,

ävensom, där så skett,

a) när och av vilken domstol utslaget meddelats samt för vilken tid sådan påföljd ådömts,

b) när den dömde efter utståndet straff blivit frigiven, eller, därest han från straffanstalt lösgivits enligt lagen angående villkorlig frigivning, dels när detta skett och när prövotiden utgår eller gått till ända, dels huruvida den villkorligt medgivna friheten återkallats eller förklarats förverkad, dels ock rörande häktning av den dömde före prövotidens utgång för brott och om åtalets utgång, eller ock, därest domstol förordnat, att den dömde skall, i stället för att undergå det ådömda straffet insättas i allmän uppfostringsanstalt, huruvida den dömde blivit från dylik anstalt utskriven, och i sådant fall, när detta skett, samt

c) huruvida av nåd meddelats befrielse från straffpåföljden, och i sådant fall, om dagen för därom fattat beslut,

skall på begäran meddelas myndighet ävensom annan, vilken utövar allmän befattning, varmed är förenad skyldighet att pröva, huruvida någon på grund av sådant utslag, som här avses, är jämlikt lag eller författning utestängd från behörighet, rättighet eller förmån.

Sådant utdrag — — — innehålla upplysning.

Denna lag träder i kraft omedelbart efter utfärdandet.

Bilaga E.

Utkast till ändrad lydelse av § 6 mom. 10 och § 26 riksdagsordningen.

§ 6.

10. Till elektor må endast den utses, som själv vid elektorsvalet äger rösträtt.

Elektor kan ej vara:

den, som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;

den, som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles;

den, som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan.

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper som för valbarhet till elektor.

§ 26.

Riksdagsmannabefattning kan endast av svensk medborgare utövas.

Ej må såsom riksdagsman godkännas:

a) den som står under förmynderskap;

b) den som är i konkurstillstånd;

c) den som är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller eljest på grund av honom ådömd straffpåföljd icke må utöva allmän befattning eller genom utslag, vilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till straffpåföljd, varom sist förmäles;

d) den som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan;

e) den som blivit förvunnen att hava vid riksdagsmannaval med penningar eller gåvor sökt värva röster, eller emot vedergällning avgivit sin röst, eller genom våld eller hot stört valfriheten.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 15 november 1933.

Närvarande:

justitieråden ALEXANDERSON,
EKLUND,
regeringsrådet ASCHAN,
justitierådet GREFBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 29 september 1933, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag om upphävande i viss del av 17 kap. 32 § rättegångsbalken m. m.; samt

2) lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av expeditionschefen i justitiedepartementet, hovrättsrådet Gunnar Dahlman.

Justitierådet Grefberg lämnade förslagen utan annan anmärkning än att han, som fann sig icke kunna tillstyrka den föreslagna bestämmelsen därom att 1 § i förslaget till lag om upphävande i viss del av 17 kap. 32 § rättegångsbalken m. m. skulle träda i kraft omedelbart efter lagens utfärdande, hemställde om sådan ändring i berörda bestämmelse, att ikraftträdandet icke komme att äga rum förrän efter utfärdandet förflutit viss kortare tid inom vilken domstolarna kunde antagas hava fått kännedom om lagen.

Lagrådets övriga ledamöter instämde häri så till vida som de förordade bestämmelse, att lagen i vad dess 1 § angår förklaras träda i kraft först dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling, samt i övrigt lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:

Ragnar Kihlgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 december 1933.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO, ENGBERG, EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med cheferna för social-, finans- och ecklesiastikdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Schlyter, lagrådets den 15 november 1933 avgivna utlåtande över de den 29 september 1933 till lagrådet remitterade förslagen till

1) lag om upphävande i viss del av 17 kap. 32 § rättegångsbalken m. m.; samt

2) lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 oktober 1900 (nr 82 s. 1) om straffregister.

Föredraganden anför:

»Mot de remitterade lagförslagen har i lagrådet framställts erinran endast beträffande den i förslaget till lag om upphävande i viss del av 17 kap. 32 § rättegångsbalken m. m. intagna bestämmelsen om lagens trädande i kraft. Enligt sagda bestämmelse skulle lagen träda i kraft, 1 § omedelbart efter lagens utfärdande samt 2 § den dag Konungen förordnade. Lagrådets flesta ledamöter hava förordat, att lagen i vad dess 1 § anginge skulle förklaras träda i kraft först dagen efter den då lagen, enligt därå meddelad uppgift, utkommit från trycket i Svensk författningssamling. En ledamot av lagrådet har hemställt om sådan ändring i berörda bestämmelse att ikraftträdandet av 1 § icke komme att äga rum förrän efter utfärdandet förflutit viss kortare tid inom vilken domstolarna kunde antagas hava fått kännedom om lagen. Jag anser mig kunna ansluta mig till den mening lagrådets flesta ledamöter uttalat, i enlighet varmed ifrågavarande bestämmelse således ändrats. Vidare har en redaktionell jämkning vidtagits i 1 § samma lagförslag, varjämte förslagets överskrift givits följande lydelse: Lag om upphävande av 17 kap. 32 § första punkten rättegångsbalken.»

Föredraganden hemställer härefter, att förslagen, det först anmälda med däri nu vidtagna ändringar, måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till nästkommande års riksdag skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. Stefenson.